

Lauk doktorsprófi í mannfræði 78 ára gömul

— Starfaði á geðdeildum Landspítalans í 36 ár

Hinn 25. ágúst 1941 fæddist á Landspítalanum í Reykjavík frumburður hjónanna Bjargar Sigprúðar Sigurðardóttur og Guðjóns Sigurðssonar Illugasonar. Var stúlkubarnið skírt Björk. Hún er elst 7 systkina, alin upp í norðurbænum í Hafnarfirði. Björk er tvígift, fyrri maðurinn hét Skúli Ólafsson og með honum átti hún tvö börn, Björgu og Ólaf. Seinni maðurinn hennar heitir Jón Hallur Jóhannsson. Björk og Jón búa í fallegu húsi í vesturbæ Reykjavíkur þar sem þau una sér mjög vel.

Björk Guðjónsdóttir er hörkunagli sem lætur aldurinn ekki stöðva sig en hún lauk í haust, 78 ára gömul, doktorsprófi í mannfræði frá Háskóla Íslands. Hún er fædd í Reykjavík árið 1941.

Björk lauk prófi frá Hjúkrunarskóla Íslands árið 1963 og hún lauk sérnámi í geðhjúkrun frá Nýja húkrunarskólanum árið 1981. Hún starfaði sem hjúkrunarfræðingur við geðdeildir Landspítalans frá árinu 1967 til 2003, þar af um 25 ár á göngudeild fyrir áfengissjúklinga við Hringbraut í Reykjavík. Björk lauk BA-prófi í mannfræði frá Háskóla Íslands árið 2007 og MA-prófi í mannfræði frá Háskóla Íslands 2010. Þá er hún doktor í mannfræði frá Háskóla Íslands en hún varði doktorsritgerð sína í mannfræði 19. september 2019.

Ekki stillt barn

Björk ólst upp í Hafnarfirði en Norðurbrautin, sem fjölskyldan bjó við, var nyrsta gatan og Hafnarfjarðarhraunið á bak við húsið. Á sumrin léku krakkarnir sér mikið í hrauninu. „Við stelpurnar áttum flott bú og vorum duglegar við að búa til drullukökur og skreyta með blómum sem við fundum í hrauninu. Svo þurftum við náttúrulega að hjálpa skógarþröstum, sem mikið var af í hrauninu á vorin, við að gefa ungunum að éta. Ég var mikið í sundi og fór oft daglega í Sundhöll Hafnarfjarðar til að synda. Samkvæmt hefð á þeim tíma sóttist ég ekki eftir félagsskap við krakka austan megin við lækinn í Hafnarfirði. Ég var ekki stillt barn og reyndi oft á þolrifin í móður minni, en á móti kom að mamma þurfti ekki að hafa mikið fyrir mér því ég var alltaf að hjálpa henni með yngri systkini mín og húsverkin,“ rifjar Björk upp. Pabbi hennar var skipstjóri og yfirleitt lítið á heimilinu meðan hún var að alast upp enda segist hún hafa alist upp við mikinn kvennafans. Uppeldissystir móður Bjarkar bjó í kjallaranum ásamt eiginmanni sínum, sem var sjómaður, og börnum þeirra. Móðuramma Bjarkar bjó einnig á heimilinu en hún var lömuð og því rúmliggjandi öll uppeldisár Bjarkar. Það var því oft margt um manninn á heimilinu.

Ákvað ung að verða hjúkrunarkona

Björk lauk prófi frá Hjúkrunarskóla Íslands árið 1963. Hún segist hafa verið mjög ung þegar hún ákvað að verða hjúkrunarkona en það voru nokkrir þættir sem réðu því. „Já, það fyrsta var það að hafa móðurömmu mína á heimilinu. Hún hafði ung orðið ekkja og þurfti að vinna fyrir sér og börnunum sínum, að mestu með saumaskap. Ég held að ég hafi strax uppgötvað hvað það var nauðsynlegt að mennta sig til að geta séð fyrir sér og sínum. Fröken Elísabet Erlendsdóttir, bæjar- og skólahjúkrunarkona í Hafnarfirði, kom á hjólinu sínu til að baða ömmu og búa um hana í gegnum árin. Hún hafði mikil áhrif á mig með fallettri framkomu sinni og einnig að

hún var hjúkrunarkona sem sá fyrir sér,“ segir Björk þegar hún rifjar upp af hverju hún vildi verða hjúkrunarkona. Hún segir að kynni hennar af systrunum á St. Jósefsspítala í Hafnarfirði hafi líka haft mikið að segja um ákvörðunina, en þær höfðu mikil áhrif á hana — svo mikil að á tímabili var hún jafnvel að hugsa um að gerast nunna en að baki lágu praktískar ástæður. „Ein systir mín lá lengi á St. Jósefsspítala og ég heimsótti hana þangað nærri daglega. Systurnar hjúkrúðu henni og voru einstaklega elskulegar við okkur. Nunnurnar bjuggu á efstu hæð spítalans og ein nunnan bauð mér að skoða heimili þeirra og þá fann ég út að þessar konur áttu sín eigin herbergi, rúm, kommóðu, skrifborð og stól. Þetta fannst mér vera draumastaða því heima hjá mér bjuggum við frekar þröngt og ég þráði að eiga sérherbergi,“ segir Björk.

Hún segir að kynni hennar af systrunum á St. Jósefsspítala í Hafnarfirði hafi líka haft mikið að segja um ákvörðunina, en þær höfðu mikil áhrif á hana — svo mikil að á tímabili var hún jafnvel að hugsa um að gerast nunna en að baki lágu praktískar ástæður.

Vann á barnadeild Landspítalans

Til að afla sér upplýsinga um hjúkrunarnámið pantaði Björk viðtal við Þorbjörgu skólastjóra. Þorbjörg lagði til að Björk kynntist lífinu á sjúkrahúsi og fékk í kjölfarið meðmæli hjá deildarstjóra. Hún réð sig á barnadeild Landspítalans og vann þar eitt sumar sem gangastúlka hjá fröken Árnínu Guðmundsdóttur. „Það var gott að vera á barnadeildinni og mér fannst gaman að vera innan um allar flottu ungu hjúkrunarkonurnar sem þar störfuðu og hjúkrunarnemana. Í janúar 1960 hóf ég svo nám í Hjúkrunarskóla Íslands. Við hjúkrunarnemarnir bjuggum á heimavist og þar voru strangar reglur. Enginn utan- aðkomandi fékk t.d. að kom í heimsókn inn á herbergi og við áttum að vera komnar heim á vissum tímum á kvöldin,“ segir Björk spök á svipinn.

Gaman í ungbarnaheimsóknum

Björk er því næst spurð um hjúkrunarnámið, hvernig það hafi verið. „Mér fannst spennandi að læra hjúkrun og vann á flestum deildum Landspítalans á nemaárunum mínum. Það gaf mér innsýn í þá miklu fjölbreytni sem sjúkrahúshjúkrun býr yfir. Á Heilsuverndarstöðinni í Reykjavík var ég mest hrifin af því að fylgja ljósmæðrum í ungbarnaheimsóknum, þá sá ég mismunandi aðstæður hjá nýbökudum mæðrum. Ég var send á sjúkrahúsið í Keflavík í fáeina mánuði, þar kynntist ég alls kyns hjúkrun og þótti mest spennandi að vera á skurðstofunni. Ég bjó á jarðhæðinni í spítalabyggingunni og var því til taks á kvöldin og um nætur ef eitthvað kom upp á á deildinni.

Þetta fannst mér mikil ábyrgð. Seinna á nemátímanum var ég send í nokkra mánuði á sjúkrahúsið á Akureyri og kunni vel við mig þar.“

Vann í 36 ár á Kleppi

1. mars 1967 hóf Björk störf á sjúkrahúsinu Kleppi sem nú til dags heitir geðdeild Landspítalans á Kleppi. „Já, á þessu tímabili í lífi mínu var ég búin að eiga börnin mín og var að byggja og mér bauðst húsnæði og barnapössun á staðnum. Ég sló til og hugsaði með mér að ég gæti unnið þarna í tvö ár. En margt fer öðruvísi en ætlað er. Ég vann við geðdeildirnar til haustsins 2003,“ segir Björk og hlær og bætir við: „Þegar ég hóf störf á Kleppi var mikið breytingartímabil, iðjuþjálfun varð almenn, félagsráðgjafi var ráðinn og mér fannst þetta allt spennandi. Það voru fyrirlestrar og námskeið fyrir okkur hjúkrunarfræðingana sem varð til þess að ég lærði meira um geðsjúkdóma og hjúkrun geðsjúklinga. Kleppur var ekki lengur geymslustaður fyrir geðveikt fólk heldur fór mikið af tíma mínum í að sjá til þess að sjúklingarnir á deildinni minni einangruðu sig ekki heldur tækju þátt í því sem þeim stóð til boða. Í mörg ár var ég svo í hlutavinnu á kvöldvöktum í Víðihlíð því það var hagstæðara fyrir mig og fjölskylduna. Þegar geðdeild Landspítalans var opnuð við Hringbraut flutti ég mig þangað.“

Fyrsti hjúkrunarfræðingurinn á næturvakt

Til að byrja með var Björk hjúkrunarfræðingur á 33C á Kleppi og til gamans má geta þess að hún var fyrsti hjúkrunarfræðingurinn á næturvakt í húsinu því 33C var fyrsta deildin sem var opnuð. „Við vorum tvö á vakt yfir einum sjúklingi sem var alltaf að koma fram um nóttina til að athuga hvernig við hefðum það, hvort við gætum nú bara ekki sofið, hann myndi bara passa upp á okkur,“ segir Björk og hlær. Þegar Nýi hjúkrunarskólinn hóf tveggja ára sérnám fyrir geðhjúkrunarfræðinga dreif hún sig í það nám og kláraði það 1981. „Eiginlega fannst mér það vera nauðsynlegt fyrir okkur hjúkrunarfræðingana sem störfuðum við geðdeildirnar að fara í sérnám til að fá víðari sýn á starfið okkar,“ segir Björk um leið og hún tekur fram að þegar deildarstjórastaða losnaði á göngudeild fyrir áfengis- og vímuefnasjúklinga 32E sótti hún um og fékk þá stöðu. Þar starfaði Björk frá 1. desember 1981 til 1. september 2003. Á göngudeildinni störfuðu nokkrar starfsstéttir, hjúkrunarfræðingar, læknar, félagsráðgjafar, iðjuþjálfar, sálfræðingar, áfengisráðgjafar og svo lækna- og móttökuritarar. Þarna var gott samstarf. Hjúkrunarfræðingarnir tóku viðtöl og stýrðu svo hverjum sjúklingi áfram, þeir sáu um lyfjagjafir og fylgdust með hverjum og einum hvort sem það var í stuttan eða langan tíma.

Nennti ekki að sitja heima og þrjóna

Þegar Björk hætti störfum á 32E 1. september 2003 hafði hún áunnið sér rétt til að fara á eftirlaun. Hún var þeirrar skoðunar

Björk var alltaf ákveðin í að læra hjúkrun og hefur aldrei séð eftir því. Eftir að hún lét af störfum fór hún í frekara nám í Háskóla Íslands.

að hún ætti að hætta meðan hún væri enn það ung að hún gæti gert eitthvað skemmtilegt því hún sá sig ekki sitja heima og þrjóna. „Já, mér fannst ég ætti að láta gamlan draum rætast og kíkja í Háskóla Íslands til að láta reyna á það hvernig væri að verða nemandi aftur. Ég vildi velja mér fag þar sem ég gæti svarað nokkrum spurningum sem ég sat uppi með eftir starf mitt á 32E og mannfræði varð fyrir valinu. Mér hefur fundist hjúkrun og mannfræði eiga samleið, þetta eru hvoru tveggja fög sem fjalla um manninn, en mér fannst ég frekar geta svarað þeim spurningum sem ég vildi reyna að svara með því að fara í mannfræðina. Ein spurning lá mér sérstaklega á hjarta: „Hvers vegna gengur konum svona erfiðlega að verða edrú?“ Mér fannst alltaf að konunum sem komu til mín upp á göngudeild gengi verr en körlunum að ná edrúmennsku,“ segir Björk. Námið hennar gekk framur vonum enda stóð hún sig frábærlega þó það hafi eðlilega tekið hana nokkurn tíma að aðlagast náminu. „Það var aldrei meiningin að verða doktor í mannfræði og heldur ekki að ljúka við MA-námið, en mér gekk ágætlega í náminu og fannst gaman að vera í skólanum og þess vegna kláraði ég hvort tveggja,“ segir hún og hlær.

Forvitin um lífið og tilveruna

Þegar Björk er spurð að því hvort hún hafi alltaf átt auðvelt með að læra segist hún ekki vera viss um það en að hún hafi alltaf verið forvitin um lífið og tilveruna. „Ég nota ekki neinar sérstakar lærdómsaðferðir því ég lít á nám sem hverja aðra vinnu sem byggist á seiglu en einnig áhuga fyrir að læra meira.“

Björk vill koma þessum skilaboðum til unga fólksins sem hefur ekki ákveðið hvað það vill læra. „Hjúkrunarnámið er mjög gott veganesti út í lífið. Námið býður upp á

fjölbreyttan vettvang í atvinnulífinu og mörg tækifæri, ekki eingöngu hér á landi heldur einnig utanlands. Íslenskir hjúkrunarfræðingar úr Háskóla Íslands eru eftirsóttir starfsmenn um allan heim.“ Hefðbundinn dagur hjá Björk hefst á því að hún fer út að ganga, hvernig sem viðrar. Það er líkamsræktin hennar, hugleiðslan og afslöppunin. Hún segist eiga mörg áhugamál sem hún reynir að sinna eftir bestu getu, en sum hefur hún í biðstöðu þar til tækifæri býðst.

Björk er að lokum spurð að því hvernig henni lítist á stöðuna á Íslandi nú þegar árið 2020 er gengið í garð? „Mér líst vel á stöðu Íslands í dag og samfélagið sem við búum í. Menntun hefur fleygt fram og við eigum margt framúrskarandi gott fólk. Konur standa jafnfætis körlum á svo mörgum sviðum, en ég man hvað ég var lengi að fella mig við kvenpresta þegar þær komu fyrst í kirkjurnar. Líklega hef ég verið fordómafull eða fundist að sérstök störf væru kynbundin. Þá langar mig til að segja frá því að ég var einu sinni á ferðalagi á Grænlandi og hópurinn sem ég var með, ásamt áhöfn flugvélarinnar sem kom á staðinn til að ná í okkur, gengum saman niður í þorpið. Ég horfði á eina konuna í áhöfninni og fannst svo flott að flugfélagið væri búið að setja strípur á armboðinginn á frökkum flugfreyjanna. Mér kom aldrei til hugar að þetta væri sjálfur flugstjórinn fyrr en ég sá hana ganga í kringum vélina eins og flugstjórar gera áður en farið er í loftið. Að lokum vil ég koma því á framfæri að þörfin fyrir hjúkrun verður alltaf til staðar og auðvelt er að breyta um svið innan hjúkrunarinnar og það er stór kostur,“ segir hún.

Viðtal: Magnús Hlynur Hreiðarsson

Blánemar voru nemendurnir kallaðir sem hófu nám í hjúkrunarfræði 1960 en þessi mynd var tekin á fyrstu dögum námsins. Björk er næst veggnum í röð þrjú neðan frá.

Aðalfundur Fíh

Aðalfundur Félags íslenskra hjúkrunarfræðinga verður haldinn fimmtudaginn 7. maí 2020 á Grand Hótel, Reykjavík

Allir félagsmenn hafa rétt til setu á aðalfundi. Atkvæðisrétt hafa félagsmenn með fulla aðild og fagaðild sem skrá sig til þátttöku á fundinn fyrir 1. maí. Aðrir fundarmenn hafa þar ekki atkvæðisrétt.

Fundurinn verður nánar auglýstur síðar á vefsvæði félagsins www.hjukrun.is

* Fulla aðild hefur hjúkrunarfræðingur sem sótt hefur um aðild að félaginu, greiðir félagsgjöld samkvæmt ákvörðun aðalfundar af launum sínum og atvinnuveitandi greiðir tilskilin gjöld í sjóði félagsins fyrir hans hönd.

